

POLIHRONIONUL – MODALITATE DE EVIDENȚIERE A PUTERII DOMNEȘTI PRIN MUZICĂ

Eduard RUSU¹

Cuvinte cheie: *polihronion, ceremonial de Curte, domn, muzică bisericească, Țările Române*

Keywords: *polychronion, ceremonial, ruler, church music, the Romanian Countries*

Creația muzicală bizantină este reprezentată, pe lângă cântarea liturgică, de cea laică, care a fost pe punct de egalitate cu cea liturgică, dar nu a beneficiat de notare întrucât această muzică interesa dintr-un alt punct de vedere și notarea ei nu a constituit o prioritate.

Muzica laică era reprezentată în primul rând de aclamațiile ceremoniale, modalitate de serbare de către popor a împăratului la apariția acestuia pe Hipodrom, precum și a generalilor victorioși în campaniile militare. O parte a acestor aclamații s-au păstrat în diverse manuscrise, majoritatea liturgice. Ele conțineau și elemente ale muzicii populare, fiind prezente nu doar la ceremoniile curții și la procesiuni, ci și la serbările populare². În afara aclamațiilor mai există și ale specii muzicale întâlnite în Imperiul Bizantin, care au avut un rol important în cadrul Curții imperiale și care au dat o notă de specificitate imperiului.

Un aspect elocvent ce evidențiază legătura dintre muzică și puterea imperială bizantină îl reprezintă „polihronionul”. Polihronionul este o cântare de „la mulți ani”, adresată unui împărat sau ierarh.

Cântarea polihronion are rădăcini biblice. Ea apare pentru prima dată în Vechiul Testament și era utilizată ca aclamație pentru monarh, textul folosit fiind „Să trăiască Regele” (I Regi 10, 24). Această cântare este preluată de ceremonialul bizantin, care se dezvoltă din cultul împăraților romani, căruia creștinismul îi aduce transformări importante. În acest context începe să se dezvolte un dublu proces: asimilarea în cadrul ceremoniilor de la curtea bizantină a unor piese cultice și pătrunderea în serviciile de cult a unor creații din ceremoniile imperiale. Astfel apar

---

¹ Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași – Facultatea de Istorie, IAȘI.

² Ovidiu Drîmba, *Istoria culturii și civilizației*, vol. II, București, 1987, p. 215; Maria Georgescu, *Incursiune în cultura și arta bizantină*, Târgoviște, 2004, p. 25-27.

și polihronioanele, destinate inițial familiei imperiale și eufemiile, adresate demnitarilor ecleziastici³. Aceste cântări nu se pot găsi în colecții speciale de cântări dedicate acestui gen muzical, ele putând fi găsite prin diversele Antologhioane (colecții de cântări liturge cu mai multe genuri). Această creație muzicală poate avea ca titlu sau ca destinare următoarele formule: „evfemie pentru arhiereu”, „se cântă la arhiereu”, „se cântă pentru domnitor”, „polihronion domnesc”, „prezenta se cântă spre gloria și lauda Prea luminatului”, însă formula cea mai uzitată este: „se cântă pentru mitropolit și patriarh și domnitor”⁴.

Originea muzicii bizantine de ceremonial era foarte veche, ea dezvoltându-se în Bizanț mai ales începând cu Iustinian cel Mare, iar originea polihronionului se găsește în aclamațiile destinate familiei imperiale. Muzica ecleziastică în Imperiul Bizantin era cu preponderență o muzică vocală, doar într-un anumit moment al anului se foloseau instrumentele în cult, acest lucru întâmplându-se în ajunul Nașterii Domnului, când polihronioanele adresate împăratului erau acompaniate instrumental⁵.

Funcția polihronioanelor era aceea de a crește fastul apariției împăratului și a curții sale, sau a patriarhului și a clericilor săi, mai ales atunci când apăreau împreună. Totodată, ele serveau la impresionarea străinilor, pentru a evidența puterea Imperiului Bizantin, rolul polihronioanelor fiind cu preponderență acela de a fi cântate atunci când un nou împărat era încoronat⁶.

Referitor la polihronioanele adresate ierarhilor, în unele Antologhioane sunt cuprinse astfel de cântări pentru toți cei patru patriarhi: cel de Constantinopol, cu titlul de „Patriarh Ecumenic”, cel de Alexandria, Antiohia și Ierusalim.

Muzica tuturor antologiilor și poemelor conținute în cărțile de ceremonii s-a pierdut, dar, din fericire, unele polihronioane și eufemii din timpul ceremoniilor în onoarea împăratului și a ierarhilor sunt păstrate în manuscrisele liturgice. Se observă, în modul de a interpreta această muzică, forma responsorială, specifică cultului Bisericii primare. Plecând de la această premisă, se poate afirma cu certitudine că polihronioanele au fost introduse de timpuriu în ritualul bizantin⁷.

Polihronioanele și muzica religioasă în general, apar în Țările Române ca o continuare a tradiției muzicale bizantine, după căderea Constantinopolului

³ Pr. Fănică Gherasim, *Polihronionul în muzica românească de tradiție bizantină din secolul al XVI-lea până în prezent*, teză de doctorat, rezumat, Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, Facultatea de Teologie Ortodoxă, Catedra de Teologie practică, Cluj-Napoca, 2011, p. 6.

⁴ Ozana Alexandrescu, *Polihronioane dedicate unor domnitori și ierarhi români – o reevaluare*, în *Muzica*, serie nouă, XII, 2001, 2 (46), p. 144.

⁵ Sebastian Barbu-Bucur, *Polihronii, aclamații și imnuri laice în manuscrisele psaltice de la Mănăstirea Neamț*, în *Muzica*, serie nouă, IX, 1998, 2 (34), p. 138.

⁶ Pr. Fănică Gherasim, *op. cit.*, p. 7.

⁷ *Ibidem*.

(1453). Domnii români vor contribui la refacerea a peste 20 de mănăstiri din Athos, în perioada turcocrăției, unele mănăstiri fiind refăcute din temelii (de exemplu, Cutlumuș, Prodromu etc.). Apariția chipurilor domnilor români în frescele de la Athos nu reprezintă singura modalitate de exprimare a recunoștinței pentru daniile acordate de țările române. Acestor tablouri votive li se vor adăuga echivalentele muzicale, și anume polihronioanele închinare unor domni, care se găsesc în manuscrise, notate cu semiografia bizantină. Domnii Țărilor Române, continuând tradițiile bizantine, au instituit la Athos cel mai îndelungat patronaj cunoscut în istoria acestor locuri, care se întinde timp de aproape șase secole (1350-1863). Din a doua jumătate a secolului al XVI-lea, mai exact, începând cu anul 1550, ajutoarele românești iau o altă formă, aceea a închinărilor de mănăstiri; prin numărul relativ mare de mănăstiri închinare explicându-se și mulțimea polihronioanelor închinare domnilor români⁸. Tot muzicii bisericești se datorează și cele mai vechi mărturii concrete ale evidențierii puterii politice în acest fel, lucru posibil prin munca muzicienilor de la școala Mănăstirii Putna, în frunte cu Evstatie Protopsaltul. Aceștia au inclus în manuscrisele muzicale polihronionul, de la care s-a dezvoltat partea de ceremonial ce se desfășoară în atmosfera bisericească.

Polihronioanele dedicate domnilor Țărilor Românești și ierarhilor acestora sunt cuprinse în 25 de manuscrise, 13 păstrate în România și 12 în Grecia, scrise în limba greacă, cuprinzând 12 piese distincte⁹.

Un aspect interesant referitor la polihronioane este cel legat de datarea manuscriselor în care acestea sunt cuprinse, lucru posibil prin identificarea adresantului cântării. Desigur, datarea se face cu aproximație, uneori chiar existând numeroase probleme de identificare, din cauza inexactității numelui adresantului.

Prezența polihronionului în cadrul ceremonialului de încoronare

Ceremonialul de încoronare a domnilor Țărilor Române, începând cu a doua jumătate a secolului al XVI-lea, este strâns legat de Imperiul Otoman, deoarece cele două țări române intră în sfera de influență otomană, de aceea era oarecum firesc ca acest ceremonial să înceapă la Constantinopol și să continue apoi în capitalele celor două țări, Iași sau București, întrucât privilegiul desemnării noului domn nu mai aparținea elitei nobiliare și ecleziastice locale, ci Porții.

Ceremonialul de investitură din Constantinopol era unul complex, cu semnificații multiple, ce se desfășura pe două paliere: unul secular, dictat de protocolul otoman, străin de tradiția politică românească și altul sacru, marcat de solemnitate și religiozitate. Contextul sonor al unei astfel de ceremonii era

⁸ *Ibidem*.

⁹ Ozana Alexandrescu, *op. cit.*, p. 143.

constituit dintr-o muzică formată din patru aspecte distincte; două sunt legate de aspectele laic și religios, ambele întâlnite în acest context, iar celelalte două aspecte țin de originea sau influența muzicii turcești (meterhanea, tabulhanea)¹⁰ și moldovenești sau muntenești (darabane și trâmbițe)¹¹. Polihronionul, în acest context reprezintă un aspect al muzicii religioase, interpretat de formațiile religioase, fără a fi parte a cultului divin, care are ca adresant un exponent al puterii, făcând astfel legătura dintre religios și laic.

Conform lui Dimitrie Cantemir, cel care vorbește despre investitura domnului Moldovei, partea religioasă a ceremonialului, ungera, se desfășura în Biserica „Sfântul Gheorghe” din Fanar, în curtea căreia noul ales era primit de clericii de mir în primul rând, apoi de mitropolit și episcopi, urmând ca patriarhul să-l întâmpine la ușa bisericii, binecuvântându-l. După această etapă urmează desfășurarea ungerii, la finalul căreia domnul se duce la strana rezervată lui în biserică, de unde ascultă polihronionul care îi este adresat: „Doamne, Dumnezeu nostru, dă-i viață lungă binecredinciosului, preainălțatului și prealuminatului nostru domn a toată Moldo-Valahia și-l păzește pe el întru mulți ani”¹²; „Dă, Doamne, prea înduratăului, dă binevoitorului nostru domn, domn a toată Moldovlahia, viață îndelungată; ține-l, Doamne, la mulți ani”¹³ sau „Cu vârstă îndelungată să facă Domnul Dumnezeu pe binecredinciosul și drept slăvitorul domnul stăpânitor al Țării Românești (cutare) la mulți ani!”¹⁴. După acest moment patriarhul se așează și el în strana lui urmând intonarea polihronionului pentru patriarh, care are aproximativ același conținut.

Ceremonialul de la Constantinopol era continuat și în Țările Române. Liturghia, în cadrul căreia noul domn era sfințit, se desfășura, ca și la Constantinopol, într-o atmosferă solemnă, în prezența mitropolitului și a întregii curți, după un ritual identic celui de hirotonire în treapta de arhieru, din practica actuală. Astfel, la finalul slujbei, înainte de otpust, mitropolitul binecuvintează pe noul domn, după care i se cântă polihronion¹⁵, încheindu-se astfel ceremonialul religios al încoronării.

O altă mărturie a prezenței polihronionului în cadrul ritualului de încoronare o găsim la Axinte Uricariul, cel care relatează despre ceremonia

¹⁰ Dionisie Fotino, *Istoria generală a Daciei sau a Transilvaniei, Țării Munteneste și a Moldovei*, traducere George Sion, București, 2008, p. 647; Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei*, traducere după originalul latin de Gh. Guțu, București, 1973, p. 163.

¹¹ Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei*, p. 169.

¹² *Ibidem*, p. 161-163.

¹³ Demetriu Cantemiru Principe de Moldavi'a, *Istori'a Imperiului Ottomanu*, partea I, traducere Dr. Ios. Hadosiu, Bucuresci, 1876, p. 277.

¹⁴ Dionisie Fotino, *op. cit.*, p. 644.

¹⁵ *Literatură românească de ceremonial. Cronica lui Gheorgachi, 1762*, studiu și text de Dan Simonescu, București, 1939, p. 266.

încoronării lui Constantin Brâncoveanu, de la Mitropolia din București, în prezența patriarhului ecumenic Dionisie al IV-lea, boierilor membri ai Sfatului și al unui oficial al Porții, aflat prin București. La intrarea în biserică, pentru depunerea jurământului de credință de către boieri în față domnului, corul a cântat „Mnoga lita=Mulți ani!”¹⁶, iar în alaiul ce însoțea pe noul domn la curtea domnească, cânta meterhaneaua.

Aspecte ale polihronionului în ceremonialul aulic

Modul în care această specie muzicală era integrată în cadrul ceremonialului aulic de către domnii români reiese din jurnalul de călătorie în Țările Române al lui Paul de Alep, diaconul însoțitor și fiu al patriarhului Macarie al Antiohiei. Astfel, în cadrul deplasărilor patriarhului în diferite locuri, biserici sau la curtea domnească etc., acesta era întâmpinat cu toată cinstea cuvenită unei astfel de personalități.

Încă de la intrarea în Moldova, pe la Galați, patriarhul a fost invitat la Biserica „Sfântul Dimitrie”, ctitorie a lui Vasile Lupu, unde a fost prezent la oficierea serviciului liturgic, la finalul căruia s-a cântat de către cor polihronion dedicat domnitorului¹⁷, soției lui și fiului lui „după obiceiul nelipsit la sfârșitul fiecărei slujbe”. Trebuie menționat că s-au cântat trei polihronioane, pentru fiecare în parte, deoarece fiecare cântare conține și numele adresantului, nefiind o cântare cu caracter general, ci una cu o țintă bine definită. La Iași, la Biserica „Sfântul Sava” alaiul s-a închinat în biserică, rostindu-se și o ectenie, după care s-a cântat polihronion pentru domn, urmat de „Doamne îl păzește într-un mulți ani”, cântare dedicată patriarhului¹⁸. Această cântare reprezintă o subspecie a polihronionului, deoarece urează mulți ani unui ierarh, așa cum se întâmplă și astăzi la slujbele la care participă un ierarh.

Servirea mesei într-un cadru oficial se făcea după un ceremonial bine stabilit, iar cântarea de „la mulți ani” era cea care încheia șirul toastărilor pentru diferite persoane, începând cu domnul și pentru diferite cereri (sănătate). La masa festivă, cu ocazia vizitei patriarhului la Iași, i se cântă polihronion: „Dumnezeu să-i dea mulți ani prea sfântului și fericitului nostru părinte, păstorul păstorilor” și „Doamne, ține-1 într-un mulți ani”¹⁹.

Tot de la Paul din Alep aflăm că domnitorul era omagiat cu polihronion și în cadrul fiecărei slujbe; la Vecernie²⁰ și la Liturghie „copii de casă de la curte au

¹⁶ Axinte Uricariu, *Cronica paralelă a Țării Românești și a Moldovei*, vol. II, ediție critică de Gabriel Ștrempel, București, 1994, p. 171.

¹⁷ *Călători străini despre Țările Române*, vol. VI, îngrijit de M. M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru și Mustafa Ali Mehmet, București, 1976, p. 25.

¹⁸ *Ibidem*, p. 32.

¹⁹ *Ibidem*, p. 55.

²⁰ *Ibidem*, p. 56.

rostit polichroniu pentru domn, pentru soția și fiul lui, potrivit datinei”²¹. Tot în cadrul serviciului divin s-au dedicat polihronioane pentru Zenobie Hmelnițki și Timuș²², căpetenii ale cazacilor și rude prin alianță cu Vasile Lupu.

În Ajunul Crăciunului, în Moldova exista obiceiul ca preoții din orașe și străinii, copiii, școlarii și dascălii să umble prin oraș cu icoana și să facă urări domnului și dregătorilor – cu acest prilej „au zis” polihronion pentru domn apoi pentru patriarh²³.

O altă mărturie a prezenței polihronionului o aflăm de la Starețul Leontie, care a călătorit în Moldova în anul 1701. Acesta, prezent în Iași la o slujbă religioasă, constata o oarecare degradare a calității slujbelor, dar, cu toate acestea, cântarea „la mulți ani” era cântată bine²⁴.

Polihronioane dedicate domnilor și ierarhilor Țărilor Române

Cel mai vechi polihronion adresat unui domn român se află în „Manuscrisul de la Dobrovăț” (Ms. Leimonos 258), datat cu anul 1527, ce face parte din celebra serie de manuscrise muzicale provenite de la școala muzicală de la Putna. În acest text, între filele 123-124 verso, se află un polihronion pentru „Ioan, Voievod al întregii Ungrovlahii” și are inscripția: „pentru slava domnitorului Valahiei, cântarea lui Luca Aghioritul”. Nu se cunoaște căruia dintre domnitori i-a fost dedicată cântarea, deoarece în acea perioadă nu există domnitor cu numele „Ioan”, denumirea provenind probabil de la particula „Io”, adoptată de domni în titulatura lor²⁵.

Un alt polihronion, provenind din aproximativ aceeași perioadă, dedicat de această dată domnului Moldovei, se află într-un manuscris de la Muntele Athos, scris probabil la Marea Lavră în vechea slavonă bisericească, dar cu caractere grecești și este cuprins în catalogul „Manuscrise de cântări bizantine aflătoare la Oxford”. Pe fila 1 a acestui manuscris, datând de la mijlocul secolului al XVI-lea, se întâlnește un „polihronion pentru Voievodul Ioan Alexandru”. Voievodul aici menționat este fără dubii Alexandru Lăpușneanu, domn al Moldovei în perioada 1552-1561 și 1563-1568. Textul acestei cântări este dedicat domnitorului într-o manieră personală, deoarece se folosește expresia „Domnului meu”, fiind cântat, probabil, de un călugăr român la Muntele Athos²⁶.

²¹ *Ibidem*, p. 63.

²² *Ibidem*, p. 86.

²³ *Ibidem*, p. 109.

²⁴ *Ibidem*, vol. VIII, îngrijit de Maria Holban, M. M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru, Paul Cernovodeanu, București, 1983, p. 188.

²⁵ Titus Moisesescu, *Manuscrisul de la Dobrovăț*, în „Izvoare ale muzicii românești”, vol. XI, *Monumenta „Școala Muzicală de la Putna”*, București, 1994, p. 11.

²⁶ Anne E. Pennington, *Muzica în Moldova medievală – secolul al XVI-lea*, traducere

Un alt polihronion este cel dedicat domnului Grigore Ghica și mitropolitului Dionisie al Ungrovlahiei de către mitropolitul Gherman Neon Patron, cântare compusă în perioada anilor 1672-1673 (a doua etapă a domniei lui Grigore Ghica) și se află în fondul Mănăstirii Ivron²⁷.

Constantin Brâncoveanu a beneficiat și el de astfel de compoziții, astfel, în „Psaltichia rumânească” a lui Filotei sin Agăi Jipei, alcătuită în anul 1713, se găsește un polihronion intitulat „Polihronismos pentru voievodul Ungrovlahiei... Ioan Constantin Voievod...”, „facerea lui Hrisafi”, cu mențiunea „acestea se cântă când ridică pahar pentru Domnul Ungrovlahiei”. Într-un manuscris provenind de la Mănăstirea Cozia, scris înaintea anului 1708, se găsește un polihronion scris de către „Atanasie Ieromonahul și dascălul nostru” pentru „Constantin Voievod”, sub numele lui Brâncoveanu fiind scris ulterior numele lui Mihail Suțu²⁸. Tot pentru Constantin Brâncoveanu s-a compus un polihronion, în perioada sfârșitului secolului XVII și începutul celui următor, acesta aflându-se într-un manuscris ce aparține Institutului de muzică de pe lângă Academia de Științe din Belgrad²⁹.

Domnii fanarioți au parte și ei, la rândul lor, de cinstirea mănăstirilor de la Sfântul Munte, care le dedică polihronioane. Astfel, lui Mihail Racoviță al Moldovei, celebrul protopsalt grec Anastasie Rapsaniotul îi închină un polihronion aflat într-un manuscris din Mănăstirea Xenofont și intitulat „Polihronismos al voievodului Moldovei ... Domnul Ioan Constantin Mihai Racoviță”. Pentru Nicolae Mavrocordat, ieromonahul Climent Grădișteanu compune un polihronion, cântare aflată în fondul Mănăstirii Xenofont, în același fond găsindu-se această compoziție dedicată și lui Ioan Mavrocordat³⁰. Există și alți domni, precum Constantin Moruzi, Petru Mavrogheni, Scarlat Calimachi, cărora le-au fost închinat polihronioane cuprinse în manuscrisele muzicale de pe teritoriul țării noastre³¹.

Ierarhii Țărilor Române s-au bucurat și ei de numeroase astfel de compoziții, una dintre aceste cântări se află copiată în „Antologhionul-Papadichie” existent la Mănăstirea Sfântul Pavel și este dedicată mitropolitului Țării Românești, Teodosie (1668-1672 și 1679-1708), de către au autor necunoscut. În textul acestei compoziții apar cuvintele: „Astăzi împodobește-te..., bucură-te Ungrovlahie... chirie Theodosie...”³².

Constantin Stih-Boos, București, 1985, p. 201.

²⁷ Vasile Vasile, *Tezaur de spiritualitate românească din Muntele Athos*, în *TV*, serie nouă, XIX (XCIII), 2009, 1-4, p. 228.

²⁸ Sebastian Barbu-Bucur, *Cultura muzicală de tradiție bizantină pe teritoriul României în secolul XVIII și începutul secolului XIX și aportul original al culturii autohtone*, București, 1989, p. 156-158.

²⁹ *Ibidem*, p. 158.

³⁰ Vasile Vasile, *op. cit.*, p. 228.

³¹ Sebastian Barbu-Bucur, *op. cit.*, 1989, p. 159.

³² Vasile Vasile, *op. cit.*, p. 228.

Polihronionul amintit, din „Psaltichia rumânească”, este însoțit de un altul dedicat mitropolitului Teodosie, intitulat „Polihronismos pentru Pre Sfințitul Mitropolit al Ungrovlahiei, k. k. Theodosie..., facerea lui Hrisaf cel Nou”, ambele compoziții fiind alcătuite în glasul 4 aghia³³.

În manuscrisele muzicale aflate în diverse locuri din Moldova întâlnim următoarele polihronioane³⁴:

- „Polihronismos” pentru Mihail Grigorie Voievod (transcriere de arhidiacon Barbu-Bucur în „Byzantion Romanicon” vol. IV, p. 88), aflat în manuscrisul 7, Biblioteca Mănăstirii Neamț;
- Polihronion pentru domnul Ioan Alexandru Sturza („facerea lui Nicolae Comnino”), în Manuscrisul 15, Biblioteca Mănăstirii Neamț;
- Polihronion pentru împărații Rusiei – Manuscrisul 13, Biblioteca Mănăstirii Neamț;
- Polihronion pentru Voievodul Țării Românești, Gheorghe Dimitrie Bibescu, compus de Teodosie Pisalt, în Manuscrisul 25, Biblioteca Arhiepiscopiei Romanului;
- Polihronion pentru Ioan Alexandru Sturza, autor neprecizat în Manuscrisul 644051, Biblioteca Mănăstirii Văratec;
- Polihronion fără titlu și fără menționarea autorului în Manuscrisul 119, Biblioteca Mănăstirii Neamț;
- Polihronion „pentru voievodul a toată Moldovlahia”, fără numele vreunui voievod, în Manuscrisul 1, Biblioteca Mănăstirii Neamț;
- „Polihronion pentru Domnitorul”, compus de Ioan Protopsaltul, în Manuscrisul 33, Biblioteca Mănăstirii Neamț.

Polihronionul din punct de vedere muzical

Din punct de vedere strict muzical, un polihronion se diferențiază de o cântare liturgică prin două secțiuni. Prima secțiune se referă la apartenența exclusivă la genul papadic, cu textul care precizează funcția și numele înaltului personaj, iar a doua secțiune se evidențiază printr-o lungă kratimă (terirem), parte fără text noțional, care, în unele cazuri, poate fi preluată de la alte compoziții. Ca specie, polihronionul reprezintă acea caracteristică comună întregului repertoriu muzical de tradiție bizantină și anume, valabilitatea pentru o perioadă îndelungată de timp. Se întâlnesc manuscrise în care această cântare figurează cu numele a trei domnitori diferiți, dovadă a actualizării cântării și a circulației ei. De aceea, în unele

³³ *Ibidem*, p. 228-229.

³⁴ Pr. conf. univ. dr. Florin Bucescu (coordonator științific), *Catalogul manuscriselor de muzică sacră din Moldova – secolele XI-XX*, vol. I-II, Iași, 2010.

cazuri, în textul cântării este notată doar funcția, lăsându-se loc liber pentru numele adresantului sau se lasă ambele spații libere pentru a fi completate ulterior³⁵.

Polihronionul cu cea mai largă circulație este compus în glasul al 4-lea aghia de către patriarhul Athanasios. În manuscrise acest autor apare de cele mai multe ori ca Athanasios de Târnovo sau de Târnovo și Adrianopole. Din cele 12 volume ce conțin polihronionul lui Athanasie, în șase dintre ele se notează numele unui domn, iar în celelalte nu este trecut niciun nume. Domnii menționați în aceste cântări sunt: „Șerban și Mariha”, „pentru Nicolae Mavrocordat și Mariha”, „pentru Constantin Brâncoveanu” și „pentru Scarlat Ghica”³⁶.

Concluzii

Polihronionul a deținut un important rol în cadrul ceremonialului de la Curte și a fost punctul de legătură dintre laic și religios, dintre muzica bisericească și cea lumească. În expunerea de față am încercat să evidențiez importanța acestei specii muzicale, frumusețea ei, care, datorită muzicienilor bisericești s-a păstrat până astăzi în diversele colecții muzicale.

Consider că polihronionul a reprezentat o importantă moștenire de la Imperiul Bizantin pentru Țările Române, aici fiind un loc propice pentru continuarea și dezvoltarea culturii bizantine. În noul spațiu geografic a căpătat o ușoară influență locală și a înfrumusețat ritualurile bisericești și laice.

Polihronionul continuă să fie prezent și astăzi, doar în cadrul religios, la serviciul divin, acolo unde este prezent și un ierarh al Bisericii Ortodoxe, textul lui fiind: „Pe stăpânul și arhiereul nostru, Doamne îl păzește întru mulți ani. Întru mulți ani stăpâne!”³⁷.

THE POLYCHRONION – A MEANS OF EMPHASIZING

THE PRINCELY POWER THROUGH MUSIC

(ABSTRACT)

The connection between the secular and the religious is very well emphasized by the ceremony of appointment during the rulers' reign of Moldavia and Wallachia, when these countries were under the Ottoman domination. Whether we are talking about the ceremony of Constantinople, the cortege accompanying the ruler to his country, the setting in Iași or Bucharest, or other events, the music is ubiquitous, conveying a double hypostasis – both secular and religious – and ensuring a sounding atmosphere that transmitted the

³⁵ Ozana Alexandrescu, *op. cit.*, p. 144.

³⁶ *Ibidem*, p. 148-149.

³⁷ *Arhieratikon adică rînduiala slujbelor săvîrșite cu arhiereu*, București, 1993, p. 11.

importance and the luxuriance of the ceremony, putting the ruler, as the power representative, at the core of these ceremonies. The previously mentioned connection is best represented by the polychronion, a musical creation, without a text having a dogmatic content, interpreted by religious choirs, in most cases inside the church, in order to praise the ruler when he was invested or participated in religious services or at different processions.